

SMRT NEJJASNĚJŠÍHO
KNÍZETE, PANA VÁCLAVA II,
SESTĚHO KRÁLE ČESKÉHO
PRVNÍHO ZAKLADATELE
ZBRASLAVI, A KAJICNOST,
KTEROU V SVĚ BOLESTI
PROJEVIL LĚTA PÁNĚ 1305

LXXII

Já, jenž dokonal kdys tu báseň kvetoucí snahou,
s pláčem budu, ó běda, teď skládat verše, jež budou
v souhlase s řádem Krista, jenž nemá radostné řeči,
neboť ustoupí radost, kde smrt je. Jak zkrušuje srdce
nyní ten úděl smrti, již z našeho středu byl vyvrán
život Václava krále, ten život, zdobený květem
ctností, jenž ve velké cti jak květ se rozvíjel stále.
Jakmile smrt ho jala, tím ostatním králům hned vzala
pochodeň světla a chudým tím odňala výhody míru.
Stojí tu celý svět a srdce mu přetéká hořem,
vskutku má důvod k pláči, vždyť sláva tohoto krále
plnila okresek světa; král tím jen si oblibu získal,
poněvadž jeho život všem ostatním podával příklad:
posílen ze všech stran stál silný uměním božským.
Kdykoli v myslí na něj si vzpomenu, slzí mi oči.
Právem plakati mohu, neb sotva v budoucnu spatřím
nebo dokonce nikdy, kvést muže tak veliké ctnosti
a tak veliké spásy, jak býval tento náš kníže.
Bůh jej obohatil a příroda blaho mu dala.
Nemnoho o něm chci psát, vždyť nejpápná mysl se vzpírá,
abych psal o něm více, neb jest to ukrutné pro mne.
Pláči však pro tebe, králi, a pronáším proroka slova:

„Kdo dá očím mým vody a hlavě mé pramen
slz“^{1/}, abych dnem i nocí oplakával žalostný
skon nejzbožnějšího krále Václava a smrt

vlnami zmitání dosud zle jimi jsme zaplavování,

a to tím spíše, čím více postrádáme přítomnosti
a ochrany toho, jenž od nás, žel, odešel.
Neboť tento král byl všem mocným předmě-
tem úzasy, chudáků ochráncem, spravedli-
nosti udržovatelem, truchlících utěšovate-
lem, ponížených povyšovatelem, Boha ctite-
lem, vinných mstitelem, pravým milovníkem
kněžstva, zakladatelem kostelů i zachováva-
telem jejich výsad a práv a právě tak byl ve
všem obzvláštním napodobitelem všeho toho,
čemu učí mravnost řádného života; horlivě
toužil po denních i nočních kanonických ho-

vice zajisté pro nás než pro něho žalostnou
a trpkou. Neboť on sám je vyvrán ze svízelné
a temnoty současného utrpení, my však,

dinkách a všem opravdu kajícím poskytovala
dokonalý obraz pšinosi.

A protože byl tento král tak milování hod-
ný, zasloužil milost za milost, že mu Bůh
dopřál před jeho smrtí déle stonati, aby se
takto mohl pravým nářkem pokání na tomto
světě čistěji očistiti od troudu křehkosti
lidské a zastaralého kvasu spáchaného hří-
chu. „Nebo kohož miluje Pán, tohoť tresce,
a švihá každého, kteréhož za syna přijímá;“^{2/}
vždyť jako se odděluje ohněm zlato od strus-
ky, tak se

darem milosti od nečistoty.

Když tedy král Václav přivedl svého jedno-
rozeného syna, uherského krále Václava,
z téhož království se silným sborem zpět do
Čech, tehdy se u něho objevila všemi přízna-
ky nemoc souchotin, která se v něm už déle
skrývala. A ty souchotiny neznavily krále sil
náhle, nýbrž pomalu a jistě. Přitom se ona pro-
dlužující se choroba připočítala králi k záslu-
ze, nám pak se ukázala jako příklad, neboť
jako dalo zdraví jeho života lidu úlevu útě-

KTERAK ROZDĚLIL SVÁ
ROUCHA NA ROZDANÁ MÍSTA
A UKÁZAL SVOU POKORU

LXXIII

Abý pak pokora, která se skrývala uvnitř ve
zbožných skutcích, zářila navenek, věnoval
král hned na počátku své choroby všechno
šatstvo a celou výbavu královského lože,
zhotovenou z drahocenných látek a hedváb-
ných tkanin, k potřebě pražského špitálu pro
nežuzivé a chudé; oblékl si pak tehdy roucho
z chudického sukna šedého se širokými ruká-
vy, jako mívají mniši, a na své lože dal povlé-
ci laciné plátno téže barvy, také vznešené
obleky z královského šatstva kázal dáti nahým
a potřebným, a aby měl opravdový užitek
z pokání, dal si ze své hlavy ostříhati vlasy.
To by však byl, jsa ještě zdrav, jistě učinil
z pokorné úcty, kterou choval k řeholi,
kdyby mu v tom nebyla bránila vysokost
královského stavu a důstojnosti.

Bůh však, „který hledí k srdci“^{1/}, pohlédl
na jeho předsevzetí a poznal je; znají je také
dodnes oni, jimž král často v důvěrném ho-
voru říkával: „Já,“^{2/} di „přítomto řízení krá-
lovství nedbale, a proto nerad trvám, a kdy-
bych věděl, a Bůh je mi svědkem, že by po-
slední člověk, který je ve stáji mých koní,
dovedl lépe vládnouti než já, jen kdyby se to
dalo náležitě, s jásosem bych mu ustoupil
a vzal bych si stav nízký nebo oděv mnišský.“
Tak tedy získav příležitost v nemoci, splnil
skutkem, co si už dávno v srdci napřed
usmyslil.

Co však tanulo v skrytosti na mysli tohoto
pokorného krále, který už na sebe vzal po-
dobu mniše, to nikdo nezná; jenom panu Kon-

chy, tak i jeho choroba poskytovala kajícím
účinný vzor. Naposled král leže již na loži
bolesti své, tak jako činival, když byl ještě
zdrav a chodil, měl u sebe stále svého zpov-
ědníka, a ačkoli se tehdy mohl rozpome-
nouti z těch skutků, kterými někdy, špatně
žije, urazil Boha, ihned upřímně vyznával
svému zpovědníkovi a všechno jednotlivě se
slzami zjevoval.

^{1/} Prorocství Jeremiáše proroka 9. 1.

^{2/} Epistoly sv. Pavla k Židům 12. 6.

rádovi, prvnímu opatu zbraslavskému, když
mu pravil takto: „Prosím tě,“^{1/} di, „můj
opate, který jsi takřka polovici duše mé, až
odejdu z tohoto světa, abys mě oděl do kukly
konvrše řádu cisterciáckého a prostě mě po-
choval a uložil na místě, kde se pochovávají
mniši nebo konvršové, anebo, což se mně
více líbí, pod nějakým okapem na místě
nejvěšednějším v mém klášteře na Zbraslavi.
Neboť podle mého soudu není mé nepatrné
tělo hodno, aby bylo uloženo s dobrými,
nýbrž to by bylo na prospěch, a kéž by se
to smělo státi, aby bylo po smrti uprostřed
všech ulic před tváří lidu přivázáno k běží-
címu zvířeti a vláčeno.“ Kdo by nechápal,
že tato řeč prozrazuje stav pokory?

Neboť král pojal pevný úmysl, až by jeho
syn Václav dospěl řádného věku a rozumnosti,
že mu chtěl hned postoupiti řízení svých
království, a rozhodl se, aby se mohl více
oddávati službě Boží, ponechati si jen dů-
chod tisíc hřiven a trvalým byytem bydliti
na Zbraslavi, v místě svého založení. A na
znamenání tak zbožného úmyslu dal vystavěti
na Zbraslavi komorní dům, který jak je vidět,
dodnes stojí.

Měl také tento zakladatel tak veliký zápal
horoucí lásky k povznesení svého založení
Zbraslavi, že cítil větší bol nad její osiřelostí
než nad svou vlastní bolestí. Častěji to pro-
jevil a ukázal zřejmými důkazy. Neboť s hlu-
bokým povzdechem velmi často pravil takto:
„Ó Zbraslavi, jak ty právě teď stojíš před
očima máma! Ó Zbraslavi, rostlinko mladá,
útloučká dcero, ty jsi dílem rukou můjch,
ach jak a kterak tě nyní zanechám osiřelou?
„Kdo tě polituje“^{2/}, kdo ti pomůže, kdo se
zarmoutí nad tebou? Bojím se, že snad
„přijdou dnové na tebe a sklíči tě.“^{3/} Byla
jsi, ó Zbraslavi, jedinou mou útěchou života

mého, neboť ty milovaná má a vyvolená nevěsto má, Zbraslavi, působila jsi radost duši mé a poskytněš mně také, až bude stráveno toto nepatrné tělo, přibyték věčný. Zažíva těšil se duch můj v tobě, po smrti odpočine v tobě tělo mé a v naději. Blaže mně a blaže duši mé, že jsem tě zasadil, špatně tobě, že mě ztrácíš, vzpomínej na mne, vinice má milo-

vaná, ó Zbraslavi, nechť pak má o tebe péči blahoslavená Panna, které jsem tě věnoval." Takováto slova zbožná mysl králova častěji opakovala a lkala.

^{1/} 1. kniha královská 16. 7.

^{2/} Proroctví Jeremiáše proroka 15. 5.

^{3/} Lukáš 19. 43.

ZÁVĚT A PORÍZENÍ, KTERÉ KRÁL UČINIL

LXXIV

Kdo má co se smolou činit a přítom si nezmaže ruce, přespříliš řídký to zjev; tak nebývá čistě ni srdce, pozemské věci když koná; tou činností kalným se stane, brzy pak právě proto i slepota postihne srdce; když se však očistí srdce, vzhled dřívější opět si získá.

A proto, poněvadž na králi Václavovi spočívala starost o několik zemí a na něho jakožto řádného vládce se děle vznášela záležitost poddaných, bylo by zcela nad lidskou duševní sílu zvážit všechno na stejné váze, také nikdy se neodchýlití za střed ctností jak pro lidskou slabost, tak pro nutný prospěch, a aby ten, kdo potřebuje více věcí jiných lidí, neužil jich více, než je na prospěch. Neboť to se pokládá mezi lidmi za nemožné. Zbožnost krále opravdu kajícího začala tedy pátrati po vhodném způsobu náhrady za takové případy, aby mohl uspokojiti ty, kterým bylo skrze krále nezaslouženě ublíženo.

Proto rozkázal král povolati k sobě čtyři ctihodné muže, které proslavila moudrost i svědomitost, totiž pány: Jana^{1/}, nyní biskupa brixenského, Jindřicha^{2/}, opata sedleckého, Konráda, opata zbraslavského, a také Jindřicha Šturmovy^{3/}, notáře moravského, a ustanoviv je vykonavateli své závěti, pravil takto: „Protože jsem vás nad ostatní miloval výsadou zvláštní lásky, doufám, že jste povinni býti přáteli spásy duše mé; nyní tedy dejte povolati všechny mé věřitele, vyšetřte a sepište, kolik se má zaplatit jednomu každému, a aby se nepřihodil nějaký omyl, uchovejte u sebe ty dluhy zapsány. Nezamýšlím však ukládati vám břemeno, abyste platili,

nýbrž abyste jen řídili ty, kteří jsou povinni platit, a aby se placení dluhů dalo bez jakékoli překážky.“

Král povolal k sobě svého syna Václava, královského nástupce, pana Petra^{4/}, svého kancléře, nyní biskupa olomouckého, Heimana z Dubé^{5/}, Tobiáše z Bechyně^{6/}, Jindřicha z Rožmberka^{7/} a více jiných šlechticů a pánů království a začav řeč promluvil k nim takto: „Vy,“ pravil, „ty, synu můj, a vy, věrní moji milí, víte nejlépe, že mne v tomto roce dohnala krajní nutnost na obranu království a mých práv proti římskému králi Albrechtovi a také na získání království Polského činiti nesčíslná vydání a náklady, dávati žold vojákům a to na úroky přijímatí anebo jako půjčku tu onde od věřitelů žádati, protože na ty věci všechny i jednotlivé nestačila královská pokladna. A protože se po právu splácí z královské pokladny to, co se jménem královým vypůjčuje, ráčí-li mne Pán Bůh, v jehož okovech jsem kárán, déle zachovati v tomto životě, zaplatím těmto věřitelům i všechny dluhy, neboť v rukou Páně spočívá smrt i život můj, co se mu zlíbí v očích jeho, to nechť se mnou, ubohým červíčkem, učiní!“

K synovi pak obrátil král tvář a jemu přede všemi pravil takto: „Synu můj, „nakloň ke mně ucha svého^{8/}, vyslechni řeči mé, „slyš slova

15/ Hradec Králové –
chrám sv. Ducha
(foto ŠUPPOP
Praha)

16/ Brno –
klášterní chrám
Nanebevzetí
P. Marie,
pohled ke kóru
(foto SÚPPOP
Praha)

17/ Brno –
klášterní chrám
Nanebevzetí
P. Marie
(foto SÚPPOP
Praha)

má⁹⁾, a výroky otce tvého at ti nikdy nevy-
mizejí, nýbrž si je zapiš do srdce svého jako
do knihy a naplň je skutkem! Tobě, synu
můj, plodě života mého, patří právem dědic-
kým veškeré držení panství mého, neboť bu-
deš sedět na stolci mém a budeš panovati
místo mne, otce svého.“ I dodal král: „Synu
můj, ty víš, že bylo mým úmyslem vystavět
dům jménem Boha mého, ale, jak se do-
mýšlím, je to snad úmyslně prozřetelnost
Boží zachováno tobě. Nyní tedy buď Bůh
s tebou, prospívej a vystav dům Hospodinu,
aby tě chránil. Nechť ti dá Hospodin prozír-
avost a soudnost, abys mohl řídit lid, neboť
tehdy budeš moci mít úspěch, počneš-li na-
plňovati rozkazy a soudy Boží srdcem i skut-
kem. A děkuji nebeskému králi, že po sobě
zanechávám tebe na útěchu lidu svého. Boj
se Boha, pěstuj ctnosti, vyhledávej mír a spr-
avedlnost! Přísahaj mi tedy před Bohem na
ostatky svatých, kteří už jsou tu přítomní, že
po mé smrti vyslechneš hlas mých věřitelů
a vymahatelů a že za mne zaplatíš dluhy
z království, které budeš mít v držení, a že
zadost učiníš všem těm, kteří byli mnou ne-
zaslouženě poškozeni a uraženi.“

A byla tam tehdy hlava svatého Václava
mučedníka s jinými slavnými ostatky, na něž
pod zárukou Václav, králův jednorozenec,
přísahal a se rozhodl a slíbil, že má za otce
všechno zaplatit a poškozeným zadost učí-
niti. Podobně i oni šlechtici, kteří tehdy byli
přítomni, věrně slíbili, že se chtějí přičiníti
o zaplacení dluhů, a slavnostně to též po-
tvrдили přísahou. Aby pak ta úprava placení
nebyla v něčem znemožňována, byla určena
sedmína urbury a důchodů v Kutné Hoře,

ZBOŽNÉ SKUTKY, KTERÉ KONAL KRÁL VÁCLAV

❖ LXXV

A poněvadž je nesnadno zanechat zvyku, ne-
boť se dobrý zvyk obyčejně obrací v přiroze-
nost rosou láskosti Boží, proto cit pokory a
dobrodiní laskavosti, které vůči chudým a
žbrákům projevoval král Václav, jsa ještě
zdráv, poražen na lože choroby nikterak ne-
opomíjel prokazovati, co však nemohl konati
sám o sobě, to dával tajně skrze jiného pod

keré se dávají králům každý týden, na pla-
cení dluhů a upokojení věřitelů. Také man-
želce, paní Alžbětě, odkázal král dvacet tisíc
hřiven jako věno.¹⁰⁾ A přísahal dědic se šlech-
tici před otcem, že bude mít klášter Zbra-
slavský s jeho příslušenstvím v dobré ochraně
a že jeho, nemocného krále, až zemře, pocho-
vají na Zbraslavi. Mimo to věnoval klášte-
rům, kostelům, řeholním osobám a chudým
veliké dary almužen, také rozdělil tu onde
domům Božím klenoty a ostatky a roucha
služebníků Kristových a oltář ze své kaple,
kterou měl král nade všechna knížata své
doby nádhernou, ale většinu svých rouch
určil Zbraslavi, založení svému a dceři své,
v budoucnosti osiřelé.

Prosím tě, Panno Maria, ozdob rouchy své
milostí duši toho, který oděl k chvále Syna
tvého a ke tvé slávě tvůj dům ve Zbraslavi,
takže to budí úžas všech, kdož to vidí. Nepo-
chybuj o tobě, Maria, že to ve své štedrě las-
kavosti učiníš, nebo spíše už jsi učinila.

¹⁾ Sev. o něm v kap. LXVII, pozn. č. 7.

²⁾ Častěji se jeho jméno uvádí ve formě Heidenreich.

³⁾ Jindřich Šturmův byl kanovníkem pražským, listinně
není zjištěno, že by byl notářem moravským.

⁴⁾ Byl to M. Petr Angelův, který byl od r. 1289–1306
prorotářem; olomouckým biskupem se stal r. 1311,
zemřel r. 1316. Kronikář ho jmenuje kanclářem, ale tím
tehdy ještě byl Petr z Aspeltu, biskup basiléjský, který
užíval titulu kancláře českého ještě r. 1307. Protože
už r. 1304 odešel z Čech, zdá se, že Petr Angelův pře-
vzal již tehdy formálně řízení kanceláře a zastával tuto
funkci také za Václava III.

⁵⁾ Heiman z Dubé byl tehdy nejvyšším purkrabím.

⁶⁾ Tobiáš (Doběš) z Bechyně byl nejvyšším maršálkem.

⁷⁾ Jindřich z Rožmberka byl nejvyšším komorníkem.

⁸⁾ Kniha přísah 4. 20; Zalm 44. 11; 101. 3.

⁹⁾ Kniha přísah 4. 10.

¹⁰⁾ Sev. kap. LXXXV.

svým jménem činiti. Měla pak ve zvyku po-
korná ušlechtilost a ušlechtilá pokora tohoto
krále nejen na Zelený čtvrtek (v den večere
Páně) nebo v postě nabé odvívat, chudým ruku
štedrou podávati, lačným a žiznícím pokrm
a nápoj předkládati a nohy chudých umývat
a otírat, ale i v každé době s potěšením to
konala, kdykoli mohla k tomu získati vhodnou
příležitost.

Potom, když už tísňivá choroba vzdalovala
od tohoto zbožného díla ochromené tělo, ne
však stav mysli, povolával král tajně potichu
některého ze svých důvěrných přátel a dával
skrze něho svým jménem vykonávati onu
zbožnou službu na určeném místě. Svědectví

o tom podává až podnes pan Konrád, opat zbraslavský, který, byv k tomu určen a poučen, vykonával za krále tak požeňnanou

službu, neboť sám umýval na rozkaz králův nohy chudých, potom je hostil a štědrě obdával dary a denáry.

V chudobných tobě, Kriste, ten král vždy oddaně sloužil.
Za to mu uděl, Kriste, svou nádhernou korunu rajskou!

ZBOŽNOST KRÁLOVA PŘI POSLOUCHÁNÍ NĚKOLIKA MŠI

❖ LXXVI

Ale co nyní učiní nemocný král s posloucháním mší, když jeho veškeré potěšení a zvláštní radost srdce vždy byla v poslouchání několika mší? Snad byl bez mší, když nemohl chodit do kostelů? Chraň Bůh! Vždyť aby se tento král, více zbožný v myslí než nemocen tělem, neznavil svého potěšení, dal si postavit v své uzavřené komoře, ve které vyčerpán ležel, několik oltářů a poslouchával tam o tolik více mší, čím více jeho duch, zaměstnán chválou Boží, měl pokoj od hluku vnější činnosti a zaměstnání, neboť už časně ráno na počátku dne byly slouženy před králem mše a několik jich bylo odslouženo a po několika následovalo

Pro tyto mnohé mše jsou smyti hříchové tvoji, Václave, zbožný králi, již v radosti hledíš, jak věřím, na syna Mariina, jenž od tebe tolik má statků. Nyní svým vlastním zrakem se dřevj na boží moudrost, kterou jsi spatřil již tehdy, když ještě byls naživu, králi; očima věřící duše jsi ve svátostech ji vídal.

TRPĚLIVOST KRÁLOVA V JEHO NEMOCI

❖ LXXVII

Ve svém utrpení projevil tento kníže na loži tak velikou trpělivost, že byl všem, kdož ho viděli a znali jeho neduživost, předmětem největšího úžasu. Neboť když ho při vnitřním

několik, které se měly sloužit. Vznikala z toho radost poslouchajícímu knížeti a živil se hojněji a dřive občerstvením duševním než pokrmem tělesným. Působila pak u churavého krále prudká bolest nechuf k jídlu a pití, ale nikdy nechuf poslouchati mešní slavnosti.

Nechtěl také při oněch mších podle úsudu pokory přijímati políbení míru jako jiná knížata z mešních knih, nýbrž se rtů kněžů, neboť vyznával s pokorným srdcem, že není hoden názvu král, nýbrž že má býti spíše označován jménem pastýře než knížete, a často si přál, aby byl býval ne knížetem, nýbrž pastýřem stád po všechny dny života svého. Tak ten, který byl podle všeobecného mínění největší, stal se v očích svých nejmenším, ale opravdu čím více se před lidmi ponižovala znamenitá pokora, tím více se skvěla před tvářmi Boží pokorná znamenitost a význačná ušlechtilost, kterou měl.

utrpení velmi ostře bodal osten bolesti, nikterak se z úst trpícího neozýval nějaký reptající nátek. Ale jak velká prudkost trpké bolesti ho bodala, prozrazovala vyčerpanost údů a ukazovala tvář, kterou pokrýval nádech modravé barvy. Ale při všech těch potížích nezhršil král rty svými ani nepromluvil něco poštetilého proti Bohu, nýbrž dí: „Jestliže jsem přijímal z ruky Páně bez zásluhy dobré věci, proč bych nesnášel pro svá nesmírná provinění zlé? Přijal jsem více požeňnaní

od Boha, než jsem zasluhoval, byl jsem nevděčen za dobrodiní Boží a nyní dostávám, co jsem zaslužil za své skutky, a snáším to rád a žádám, aby toto tělo docela ztřelo, protože by na onom světě duch odpočinul v Pánu.“

Často však, když krále sužovala nad míru síla bolesti a zachvacovala příliš prudká slabost, říkával panu Konrádovi Zbraslavskému: „Už už se tak velice trápím, že by jiný, jak myslím, kdyby trpěl totéž, křičel tolik, že by

Nátek v srdci, zpěv na rtu, a tělo ač soužila bolest, v nemoci vždy jak Job král doved' si zachovat mysl nanejvýš trpělivou. A proto ho omyla, myslím, ode vši zkázy hřichu ta Boží veliká milost.

POSLEDNÍ POMAZÁNÍ TOHO KRÁLE

❖ LXXVIII

Když už však více než tři měsíce vzrůstala ustavičná králova choroba a král už ochaboval v práci, ale nikterak na rozumu, aby mu nescházelo přijetí a milost některé církevní svátosti, jal se velmi pobožně žádati o svátost posledního pomazání, a třebaš měl tehdy kolem sebe velmi mnoho biskupů a znamenitých prelátů, přece z citů pokory a lásky, které vždy choval k panu Konrádovi, opatovi zbraslavskému, a k cisterciáckému řádu, vel-

Takto byl pomazán, Kriste, a s tebou spojen tím více tento nábožný král, jenž veškeré viny je zproštěn.

ZKROUŠENOST A ROZJÍMÁNÍ, KTERÉ TEHDY KRÁL MĚL

❖ LXXIX

Král, trápen ještě souženými chorobnými i tvrdšími, těšil se vždy daru milosti paměti až podivuhodně zvláštní. Neboť ten král leže na loži jal se leckdy „v trpkosti duše

to bylo slyšet po celém susedství.“ Není však pochyby, že všechno to bylo počítáno k větší zásluze tomu, kdo s klidnou myslí snášel tak krutá muka choroby. Také měl churavější král často u svého lože muže duchovní, od nichž nejednou se slzami poslouchal ušima otevřenými, jakož i s myslí dychtivou napomenutí, povzbuzování a spásitelného učení, ale naprosto žádná utrpení ani zaměstnání ho nemohlo zdržeti od kanonických hodiněk, aby je neodřikával nebo neposlouchal.

mi oddaně a naléhavě žádal, aby mu bylo právě od tohoto opata uděleno tajemství oné svátosti. Žádost králova tedy, která se obyčejně rovná rozkazu, byla vyslyšena a splněna. Neboť pan Konrád, opat zbraslavský, pomazal krále olejem nejsvětějšího pomazání, zachovávaje ve všem obvyklý způsob, který bývá při pomazání osob řádu cisterciáckého; myslím však, že hojnější proud slz vydaly oči opata, který krále pomazával a truchlil, i přítomné družiny, než bylo celé množství svátého oleje, kterým byl král onoho dne pomazán. Neboť bylo viděti na tom, který byl pomazán, velikou známku zbožnosti, u všech pak přítomných vyrážely slzavé vzdechy, přystiči ze srdce, smíšené s výkřiky.

své“¹⁾ přehlížeti všechna svá léta a před oči své mysli vyvolávat poklesky a nevědomosti svého mládí, kterými jako viník urazil Boha, a jako pravý kajcník s pokorným a zkroušeným duchem s nátkem na paměť uváděti jakýkoli druh hřichu, kterým lidská křehkost způsobila jeho poklesnutí, a právě tak začal s hojnými slzami oplakávat i křetky z nich, který mu způsoboval smutek nad jednoroz-

¹⁾ Podle knihy Jobovy 3. 20.

ným, takže jeho žal, vycházející z hlubiny srdce, byl s to vyvolati u všech při tom stojících pláč a ducha kajicnosti. Bůh totiž udělil králi tak nesmírnou milost pokání jakoby záchranné prkno po ztroskotání, že kdyby byl on po všechny dny svého života nejhorším lupičem, ještě by podle lidského úsudku přinesl slušné ovoce pokání. Neboť zbožné věřím, že se jeho zkroušený duch stal milou obětí Bohu nejvyššímu, protože „on je otec milosrdenství a Bůh všelikeho potěšení“^{2/}, jenž klade slzy kajícího před tvář svou. Vnitřní však milost, úspěšná učitelka ctnosti, nenaučila nikdy tohoto slabého žáka nařikati, nýbrž mu vyhověla a způsobila, že on důškem zbožného ducha napřed okusil s libostí sladkost nebeské vlasti a pohár nektaru a z toho se vešelé radoval.

Vždyť ozářující milost často tak osvětila srdce královo, že sám začal v mysli uvažovati a ústy vyjadřovati zvláštní dobrodiní darů Božích a vítězná znamení za spásu lidského pokolení shůry seslaná; neboť tanulo v jeho

paměti, že věčná moudrost Boží sestoupila z klína otcova, v podstatě lidského těla že za člověka vzala na sebe kříž, umírající, hojně vylila drahocennou krev, a tak ukazující cestu do nebe, vztyčila všem schody, konečně že všem kajícím a prosícím slíbil ten, „který je cesta, život a pravda“^{3/}, otevřítí bránu do věčné vlasti a uděliti nevýslovné radosti, které se pro množství nemohou změřiti. O takových věcech rozjímal a mluvil a v jeho rozjímaní planul oheň tak veliké zbožnosti, že neuměje se omezit zapaloval i všechny ty, které shledal hodnými, přítomné u lože choreho krále, když slyšeli vycházeti takové výroky z nadšené hrudi. Neboť když by byl tak chladného srdce, že by ho neroznítala ohnivá výmluvnost přezbožného krále? Tak tedy živil Pán ducha nemocného krále střídavými navzájem hody vnitřního obřestvení, jak se zalíbilo milosrdenství jeho.

^{2/} 2. epístola sv. Pavla ke Korintským 1. 3.

^{3/} Evangelium sv. Jana 14. 6.

Král jak ubohý hříšník svých poklesků litoval v pláči, na zbožnou slavnost nebes však vzpomíná ten, kdo ji viděl.

KTERAK PŘEDVÍDAL KRÁL
SVOU SMRT, ROK PÁNĚ 1305

LXXX

Konečně nemocný král, více než šest měsíců silnou bolestí zmofen, věda, že přišla hodina jeho odchodu z tohoto světa a že už nastává chvíle jeho rozloučení, třebaž ještě měl neporušený zrak i sluch a ubývalo mu jen tělesných sil, nic však na jasném vědomí, obdařen soudností povolal nedlouho před svou smrtí preláty a kněze, kteří se četně shromažďovali před králem, a pravil jim: „Bratři, radujte se se mnou a blahopřejte mi, že byv potrestán jsem si zasloužil tak dlouho snášeti ruku Páně, která se mne dotkla, hle, brzo přijde hodina rozloučení mého a „čas prozpěvování“.^{1/} Nyní tedy prosím, pánové a přátelé, odpusťte mně kajícím, stůjte při mně v hodině smrti a při odchodu mně pomáhejte modlitbami; připravte se také sloužiti mše,

až uvidíte, že nastává poslední konec života.“ I dodal král: „Ty, Konráde, opate zbraslavský, služ za mne první mši o Vzkříšení Páně, hned, jak duše má odejde,“ k panu Heidenreichovi, opatovi sedleckému, pak pravil takto: „Ty za mne podobně odsluž mši za zesnulé.“ Týž opat také četl na rozkaz králův umučení Páně podle Matouše a jeho čtení vyslechl v samé hodině zápasu svého zbožným ušima s bitím v prsa, se slzami, s rukama k nebi pozvidzeným a s největší zbožností.

Tak uložil král, jsa ještě dokonale při rozumu, svými ústy jednomu každému přítomnému knězi, kterou mši má sloužiti. Neboť jednomu dal sloužiti mši o Nanebevstoupení Páně, druhému o blahoslavené Panně a uložil jednomu každému, co chtěl. Věc je úžasu hodná a musí být trvale v paměti zachována: Hle, dne 21. června asi o první hodině^{2/} král, kdy mu již ubývalo posledních sil, pln dobrých skutků přicházející k poslední hodině a louče se s tímto světem, se sklopným očima, s klidným obličejem a s jasnou

tvář poroučeje do rukou Páně svého ducha za přítomnosti všech vydechl a odevzdal ducha svého Pánu, který ho dal, míním onoho ducha životního, kterým žily a rostly nekočné tisíce lidí, onoho zajisté ducha, jež zastihla smrt v popelu a v žiněném rouchu v podobě pravého kajícíka.

O jak veliký nářek slzavého bédování hned vnikl do srdcí všech, když z bezduchého těla odešel šťastný duch, o jak nesnesitelné rozrušení veškerou bolest převyšující vzniklo u všeho lidu proto, že nastal odchod jediného tak vznešeného člověka, to je žalostno vyprávěti nebo slyšeti. O oč trpějši bylo pro všechny takové věci zakoušeti a viděti. A co řekneme o oněch, kteří byli králem určeni sloužiti mše? Jistě je sloužili, ale potůcky slz přehojně se řinoucí zatemňují jim oči a vzlykavé nářky se vzdechly rdouši v hrdlech pronášení slov, dusí hlasy, zabíjejí slova v ústech.

Zatím však přeučivě objímající a líbající bezduché tělo smáčeji lože proudy slz a potom podle obvyklého způsobu slušně omyjí to neopatrné tělo teplou vodou nejen tekoucí z pramenů, ale i řinoucí se z tváří. A když bylo omyto, bylo oblečeno do týchž královských nejzvácnějších rouch, v nichž byl král korunován: koruna vstavena na hlavu, žezlo a zlaté jablko vloženo do jedné a druhé ruky, na prst navlečen prsten. V tom sice bylo vyhověno královskému stavu, ale nikterak pokornému přání královo, neboť on sám si krátce předtím přál, že nemá býti po smrti oblečen do kmentu a nachu nebo zavinit do čistého plátna, nýbrž spíše jinak do laciné látky rezné. Ale vpravdě v tom se více učinil před Bohem a před lidmi hodným ozdobou, protože smýšlel o sobě pokorně a vyhledával věci tak laciné. A tak byla podlaha hostinské síně pokryta a ozdobena nejdrahocennějšími koberci a látkami a tam byla nádoba královského těla, více ozdobená ctnostmi, položená na máry, vystavena.

Potom, když bylo připraveno všechno vhodně pro královský pohřeb, šel sbor kněžstva za sborem a průvod za průvodem a ti všichni více plačící než zpívající, jak jen mohli, vykonali obřady vigilí a za zesnulé. Druhého pak dne po králově smrti sešlo se před hostinským domem mistra Konráda, zlatníka, u dominikánů^{3/} v městě Pražském veškeré množství nařikajícího lidu a ti všichni čekali, aby viděli žalostnou podivnou, totiž vynášeti mrtvého svého pána nejmilejšího.

O hrozné a trpké čekání na smutnou podivnou! O jak pochmurný obraz viděti, jak se tento král ztrácí a vzdaluje z tohoto světa jako zapadající slunce. Co tedy vzejde tomuto ubohému lidu, zakoušejícímu bídu, a tomuto plačícímu národu? Jistě trápení a rozrušení, rozrušení, pravím, takové, jakého nebylo od počátku, jakého nezakusili od té doby, co vyšli z lůna matek svých, které by bylo kdy druhé podobné tomuto.

Když totiž všichni stáli před domem s napjatou myslí a s upřenými očima a s hořkostí čekali, hle, ukázal se a na ramenou byl nesen mrtvý král nejzbožnější, který byl životem chudých, berlou utlačovaných, útěchou sirotků, pokojem vlasti, otcem všech. O neslýchané od staletí žalostné volání lidu, které tehdy bédováním a rvoucím nářkem všech lidí zvěstuje budoucí těžkosti celému národu, oloupenému o otce i knížete; ten se bolestí hroutí a křičí, druhý volá a drásá si tvář, jiný si trhá vlasy a šílí, ba i chlápce a děti běhají po ulicích, kvílějí a zároveň vydávají žalostné hlasy, tak jako by předvíдали budoucí pohromy, a proto pro tak velkou bídu, kterou pociťovali všichni, nepokládali tehdy nic za sladší a lepší než nařikati a plakati. Tak totiž jdoucí šli a plakali, protože se řinuly slzy, které nikdo naprosto nemohl zadržeti, neboť tehdy byla míra pláče bez míry.

Knížata pak a starší páni království nosili máry s ctihodným tělem z kostela do kostela, všude obětující obět za spasení. Duchovenstvo pak, které šlo napřed a které následovalo, bylo by rádo zpívalo, kdyby bylo mohlo, protože spíše vydávalo nářek než zpěv a jednotlivci více nařikali než zpívali. Provázel také slavný pohřeb nesčíslný zástup obojího pohlaví, mladíci a panny, starší s mladšími, vydávající kvílení a nařikání právě tak nesouladně, jako pronikavé, takže by mohly, kdyby to bylo možné, kamení a stěny pukati a nerozumná zvířata by mohla býti k slzám dojata. Každý kostel byl by se tehdy pokládal za přešťastný, kdyby byl směl u sebe v svém lůně uložití toto ctihodné královské tělo. Nejvíce pak žádali kanovníci Pražského kostela krále, syna zesnulého krále, aby jim odevzdal otcovo tělo k pochování, ale nikterak nedosta-

^{1/} Piseň Salomounova 2. 12.

^{2/} Asi v 5 hod. ráno podle našeho času.

^{3/} U sv. Klimenta (u nynějšího Klementina). V hostinském domě mistra Konráda Václava II. zemřel. Královský palác na hradě Pražském r. 1305 úplně vyhořel.

li, co si převelice žádali.

Když tedy byl dokončen pohřeb krále důstojný, bylo ještě téhož dne o deváté hodině^{4/} ctihodné tělo vloženo na loď a v průvodu nekonečného množství lidu se synem královým převezeno z Prahy na Zbraslav, kde mniši vyšli pohřbu naproti a s pronikavějším nářkem nežli zpěvem je přijali a doprovodili do nového kostela.^{5/} To požehnání přinesl pohřeb zakladatelův klásteru jím založenému, že kdežto v něm dříve nebyly slouženy bohoslužby ani do té doby zpívány kanonické hodinky, od té doby hned počal konvent písní při příchodu tohoto pohřbu konati bohoslužbu a tak v tom pokračoval až podnes. Celou pak dobu následující noci strávili četní mniši, určení bdíti a konati stráž při pohřbu a tu onde při mářách rozestavení, pěním žalmů a chvály Boží.

Ráno pak sloužil ve smutku pan opat Konrád, třebaž bylo přítomno velmi mnoho biskupů a prelátů, mši za zesnulého a po mši uchystal králi pohřeb podle obyčeje našeho řádu. A když už bylo tělo královo s pozlacenou

nou korunou, žezlem, jablkem a se vši ozdobou vznešených rouch, náramků, prstenů a výzdobou královské nádhery položeno do hrobky, která stojí uprostřed svatyně, nastal tak veliký nářek lidí a zvláště tak velké bédování mnichů, že nebylo možno slyšeti žádnou modlitbu nebo zpěv a rozuměti hlasu slov. Neboť všichni zároveň žalostivě volali, v prsa se bili, na zem padali a nad způsob lidský, jako by byli všichni zbaveni smyslu, jali se hořce kvileti. Pro dlouhý pláč, kterým všichni plakali, již úplně vyschly proudy slz v očích, a proto už bez pláče a prolévání slz spolu vznášeli smutný nářek k nebesům. Já bych byl nikdy nevěřil těm, kdo by takové věci vypravovali, kdybych byl nabyt sám osobně přítomen jako spoluúčastník tohoto hofekování a pozorovatel zármutku a ve svém žalu kdybych nebyl tehdy šlozil asi takovouto básně:

^{4/} Mezi 13.—14. hodinou našeho času.

^{5/} Byl to patrně kostel Panny Marie, založený Václavem II. den po korunovaci (srv. kap. LXIV), kam byly také později přeneseny z kaple sv. Jakuba Václavovy děti, pochované na Zbraslavi (srv. kniha II, kap. IX).

Smrti, ty úděle krutý, proč zuří v tak podivném hněvu uštknutí tvé, že k sobě jsi pozvala krále, jenž býval zvyklý dvě království řídit a fádne poddaným vládnout? Touto žalostnou ranou, ach, jaké docházíš hanby! Bezpráví je to, ne právo, že musel poklesnout v květu tento šlechtný muž, jenž nádobou ctnosti je plnou, dáváje dary spásy. Pláč vtiskuješ, krutá, všem lidem. Přirodo, kárám i tebe, proč sudiče vydalas toho, jemuž jsi rovného v ctnostech snad nikdy nemohla zrodit! Za vzor života ctného jsi králům stavěla jeho, za vzor zbožnosti jej tys vévodům dávala vždycky. Lkejte, Čechy, a plačte, ó Moravo, Míšeňsko, Slezsko, ochotně prolévej slzy i Krakovsko, Poznaňsko, Hnězdno, stejně tak Pomořansko, neb padla koruna tvoje. Nyní i Sandoměšsko, plač s prorokem Jeremiášem. Nad smutným koncem smrti věk všechen ať nářká v pláči. Nepovstal ještě kníže tak velký a vznešený, který jemu by rovnat se moh', ni kněžstva tak upřímný přítel, pravý zastánce míru a života ctnostného ctitel. Král ten zářil jak slunce, proud víry vytékal z něho, Zacheovi je roven svou stědrostí, válkami zase Makabejskému^{6/} a obraz lva na štítě znakem je síly Samsonovy;^{7/} jak orel vždy směřoval k výšinám nebes; spravedlivý a mírný a plný jak kvetoucí réva, cti a plný i chvály, však beze všech klamů a hříchů. Běda, Zbraslavi, běda! I sláva tvá poklesla nyní! Nepřestaň volat a lkát, hled v zármutku radostem prchat, neznas se nářkem, tvůj hlas ať hojně ti obnoví lkání, ten, jenž miloval tě a založiv k vrcholu vedl,

^{6/} Po roce 167 př. n. l. vypuklo povstání Zidů proti Antiochovi IV. Vedl je kněz Mattatjáh s pěti syny Janem, Simonem, Judou, Eleazarem a Jónatanem. Po otci se stal vůdcem Juda, který dostal přímění Makkabi (kladivo), a po jeho hrdinské smrti pokračoval v boji bratr Jónatan.

^{7/} O Samsonovi viz pozn. vsadu ke kap. LXXXVII.

světlo tvé, vůdce, květ, tvá ozdoba, jakož i věno, odvážný král, jak slušno, a úrodný jakožto rosa, záruka míru pancům a bohatým pochodem zářná, můstek prchajícího, zdroj žiznivých, pahorek mírných, světlo tvých očí jen on, tvé božstvo, bystrost a dárcé statků i pomoci vši, tvá naděje, běda, již zemfel! Dobře jsi určila podíl, neb tělo jsi do hrobu dala, čistotnou duši v náruč jsi Kristovu odevzdala; „Zdrávas, Maria“ za ni vždy vylévej, jakož i milé „Zdrávas, Královno“ říkej, jež pro něho stává se lékem. Rosu rositi bude pak ona růže, již často prosíval: „Rosu dejte, ó nebesa!“ Prosim tě, Panno, dej, ať se synem tvým se spojí v půvabném ráji! Šlechtný šestý král, král Václav, druhý tím jménem, třináctistého roku a pátého dokonál v Pánu; o tři dni zemfel dřív, než svátek byl svatého Jana, čtyřiatřicet let, však bez tří měsíců živ byl; nechať má věčný klid v tom vysokém nebeském sídle. V pokojí jeho tělo zde leží: rač, Kriste, je chránit! Zdráv buď, mladistvý králi! Ze ze slavné krve jsi zrozen po vzoru Šalomounově rač dokončit chrámovou stavbu, o jejíž dohotovení tě žádal otec jak David. Veliké jméno ti u všech jak slavné znamená vzroste, od tebe tíha zla buď, královský potomku, stranou, Kristus ti útěchy přej a otci pokoj! Amen.

PLÁČ DOMU ZBRASLAVSKÉHO NAD SMRTÍ SVÉHO ZAKLADATELE*

❖ LXXXI

„Pozorujte nebesa a mluvití budu, pošlyš i země výmluvnosti úst mých,^{1/} „ó všichni, kteříž tudyto jdete, pohleďte a vizte, jestli bolest podobná bolesti mé“^{2/}, bolesti mé jsou bolesti „jako rodičky“^{3/} anebo spíše při potratu, protože mne „zármutkem naplnila smrt v den prchlivosti své“^{4/}. „Obklíčilyť mne byly bolesti smrti“^{5/}, trpké, „bázeň a strach přišel na mne“^{6/} a pokryly mne temnoty^{7/}, neboť já jsem v bolesti „do stínu smrti“^{8/} jako pod kbelec ukryla a schovala doprostřed klína svého nejjasnější svítlinu svou, která mně světlo dávala i lidu veškerému. O smrti, jak hořká se mně stala paměť tvá, rukou svou jsi „sáhla na všechny drahé věci mé“^{9/}, nepřemoženého jsi přemohla, vyčerpala jsi mužnost muže mužného, který byl králem slávy,

mocného, jsouc mocnější, jsi svrhla. Paprsek záře ty, jsouc prudší, jsi zhasila, nevěstě ženicha, mně osílelé chovance jsi odňala na dovršení zármutku, abych mu připravila hrob, ode mne jsi, přeukrutná, vzdálila otce nejsladšího, prokláváš ho štělami svými. Běda mně, protože obnovená bolest má páli zarmoucenou hrud a pohroma, kterou utrpím, „vysouší ducha mého“.^{10/}

^{1/} Skoro celá tato kapitola je sestavena z citátů bible, jen některými obraty vzájemně spojených a místy upravených; opět centon.

^{2/} 5. kniha Mojžíšova 32. 1.

^{3/} Pláč Jeremiášova 1. 12.

^{4/} Proocvtí Jeremiášova 22. 23.

^{5/} Podle Pláče Jeremiášova 1. 12.

^{6/} Zalm 17. 5.

^{7/} Zalm 54. 6.

^{8/} Tanitěz.

^{9/} Kniha Jobova 10. 21.

^{10/} Podle Pláče Jeremiášova 1. 10.

^{11/} Podle Knihy Jobovy 6. 4.

Běda mně, protože milý můj svržen leží v náručí mé, sevřen v poutech smrti. Proto se žal můj více šíří, krutěji zuří. „Pro tyf věci já pláč a z očí mých tekou vody, že jest vzdálen ode mne potěšitel.“¹¹¹/ Neboť, když byl vzat onen, jímž zrozena jsem žila, rostla a kvetla, zároveň i „srdce mé opustilo mne“.¹¹²/ „Slyšte, prosím, všichni lidé a vizte bolest mou!“¹¹³/ „Srdce mé svadně ve mně“¹¹⁴/, „protože jsem plna hořkosti.“¹¹⁵/ „veliké jest jako moře potření mé“¹¹⁶/ . Neboť čím hrud, třebas železná, se nade mnou nesmiluje, kdo hleděti bude na mne, která pláču nad ranou nezhojitelnou a přežila jsem milovaného, jako na osnovu přestříženou dřívě, než byla počata? Ale zda mohu rozkázati, aby mne opustil smutek a pláč, když obetkána nebo rozrušena tak velikou bolestí jsem nucena lkáti. Přiznávám se, jsem poražena, jsem hotova plakati, „vylévati budu jako potok slzy dnem i nocí“¹¹⁷/, nedám sobě odpočítuti, vytryskněte, slzy, vytryskněte a jděte zároveň s milým mým, který odešel, budou mně slzy mě chlebem ve dne i v noci, spravedlivá je bolest má, politování hodná rána má.

Ó jak věrný otec opustil mne, dceru nedávno zrozenou, který se bděle staral, nelenil pro mne v práci a pomoci. Kdo je mně tak přepotřebný, komu jsem stejně milá já? Zelte osudu mého vy, synové moji, které on se mnou zplodil, protože, běda mně, on vám padl. Ale čím se mu odplatím za všechno, co udělal mně? Loveckým dvorem jsem bývala dvořánům, obydlí jsem poskytovala lidem se psy a s nebeskými ptáky hravými, ale nyní stavši se vinicí Hospodina zástupčím byla jsem skutkem i slovem nazvána a učiněna domem Božím, branou nebeskou, Síní Královskou, úrodná na syny, která jsem byla neplodná. Tato pak šťastná změna se stala se mnou krže toho, který mě stvořil a odpočívá v stánku mém.

Ale běda mně! Milovaného živitele mého pokoj je nepokojem mým, zhroucená jsem ležela, vniveč jsem uvedena byla a pozvedl mne. Zřícena jsem se zdála, ale stěnami jako kostmi a svaly upevnil mne. Sám, běda, zůstal mne bez pomoci své po smrti, který by mne nikterak neopustil za živa. Ovšem smrti sloužení je hrozně loučení. Ó tvrdá smrti, která jsi vyrvala útěchu mou a mě krutě zahubila v zufivosti své. Zda také mne smrt neuštkla, když mne podrobila nesčíslným nebezpečnostím? Neboť až příliš bývá

zbaven užívání života, kdo zbaven jeho ovoce.

Byla jsi tedy, smrti, závistivá na plody mé, když jsi „vzdálila ode mne přítele“¹¹⁸/, jehož snahou jsem nejvíce v klidu seděla, v radosti zůstávala, v listí kvetla a ovocem skutků prospívajíc, blahem oplývajíc a o milého se opírajíc¹¹⁹/ ve všem jsem prospívala. Milý mně a já jemu, „levice jeho byla pod hlavou mou a pravici svou objímal mne“¹²⁰/, ale běda, nyní milého miláčka nemám, pětprce se rmoutím.

„Kamže jsi odešel, milý můj“¹²¹/? Tvá přítomnost byla pro mne sladká, ale protože jsi mne opustil, odvraceje tvář ode mne, zranil jsi mne. „Zavazuji vás přísahou, občané nebeského Jeruzaléma, jestliže byste našli,“¹²²/ anebo pravdivěji, jak doufám, protože jste našli milého, abyste mu zvěstovali, „že jsem nemocná milostí“.¹²³/ *At dostojíš slovu, vylévá prosby, shlédne na mne nařikající a plačící v tomto slzavém údolí.*

Ó smrti, mne „více než jeho zasáhl hněv tvůj“¹²⁴/ a více „na mne dolehla prchlivost tvá“¹²⁵/, neboť ten, kterého jsi uštkla, našel potěšení, já potrestání, ode mne zisk s sebou odnáš, zanechávaje mně žal. Vstoupil do moci Hospodinovy¹²⁶/, vydávaje mě napospas člověku nepřátelskému a vrtkavému. Neboť vím, kde dlím, kde se zdržuji, kde jsem zůsta-vena; na tomto světě nečistém jsem, proč práve vzdychám jako člověk bez pomoci, s kým se nyní v nejistotě poradím, koho se v neštěstí přidřím, kdo ponese břemena má, kdo odvrátí nebezpečnosti? Vzat mi je těšitel můj, pravá ruka má, světlo očí mých a mír a hrud má, ústa i jazyk můj; na něm jsem celá závisela, který byl můj všechen a mě všechno, když ho smrt podřadila, který byl „slávou mou, povyšující hlavu mou“.¹²⁷/ Zapadla koruna má, zemdlela spása má a vyschla jako skofáčka tčnost má. Zde je, smrti, vítězství tvé a osten tvůj, pro odcházejícího jásoť, pro toho, kdo zůstává, osten, neboť jsi mně odňala věrnou pomoc a radu spásnou.

Poznávám to a bolestně to nesu a bolest má vždy před očima máma pro toho, který byl můj. Můj jsi byl, pravím, Václave: založením otec, vychováním matka, láskou bratr, ochranou obránce, pečlivostí zástupce. „Slitujte se nade mnou, slitujte se nade mnou aspoň vy, přátelé moji“¹²⁸/ a synové nejdražší, které jsem zrodila, protože sami vidíte, že jsem hořký kalich přijala a pila z ruky Hospodinovy, „metlou rozhněvání“¹²⁹/ svého uderil mne a zbavil mne pastýře. Bol cítím nad te-

bou, zbožný králi Václave, pane milovaný, přání mých útěcho a „světlo mé“¹³⁰/, ne že by bylo třeba nad sebou truchliti, nýbrž spíše že jsi mně odňat, pláču pak větším právem nad sebou a nad syny svými, protože já piji a opojena podávám jim kalich hořkého pe-lyňku a žluči.¹³¹/ Už není ztráta má jen pro

mne tvrdá, nýbrž i pro nynější i budoucí syny mé, kteří se narodí a povstanou¹³²/, svrchovaně škodlivá. A co mám říci já, dcera ubohá, kterou tak veliké neštěstí podněcuje k žalu a úzkostlivost svírá, trpěti budu v úpění svém¹³³/ a pronáseti budu hofekování své a bédování.

¹¹¹/ Pláč Jeremiášův 1. 16.

¹¹²/ Zalm 39. 13.

¹¹³/ Pláč Jeremiášův 1. 18.

¹¹⁴/ Pláč Jeremiášův 1. 20.

¹¹⁵/ Tamtéž podle Vulgaty.

¹¹⁶/ Pláč Jeremiášův 2. 13.

¹¹⁷/ Podle Pláče Jeremiášova 2. 18.

¹¹⁸/ Zalm 87. 19.

¹¹⁹/ Píseň Salomounova 8. 5.

¹²⁰/ Tamtéž 8. 3.

¹²¹/ Tamtéž 5. 17.

¹²²/ Tamtéž 5. 8.

¹²³/ Tamtéž.

¹²⁴/ Zalm 87. 17.

¹²⁵/ Zalm 87. 8.

¹²⁶/ Podle Zalmu 70. 16.

¹²⁷/ Podle Zalmu 3. 4.

¹²⁸/ Kniha Jobova 19. 21.

¹²⁹/ Podle Pláče Jeremiášova 3. 1.

¹³⁰/ Zalm 26. 1.

¹³¹/ Podle Pláče Jeremiášova 3. 19.

¹³²/ Zalm 77. 6.

¹³³/ Podle Zalmu 6. 7.

Běda mi i všem synům, jež na svět jsem přivedla, běda, potomstvo zbaveno otce, když matka vdovou se stala. Dobře tě líčím, smrti, žes hlubší než moře, než zmije krutější, špatnější hada a hroznější obludy každé. Tys v nás nalila děs, když zhubilas krále, jenž býval svěží jak květ a čistý jak hvězda, jasnější zlata, sladší než med a mírnější jehněte, zářnější ohně, bělostnější než křída, než fialy uslechtilější; na zemi dřív, teď v nebi již vůni věrnosti dýchá. Zemdlelo, zapadlo, vyschlo, ó běda, to zářivé světlo; zapadne památka má, když jeho je odňata sláva. Všechno se loučí již se mnou, ach, vše, neb takovou škodu přinesla nám ta smrt, že zahnala radosti všechny. Jaká to bolest, a více než bolest! Ó smrti, tvá zkáza nikde tak nezufila. Tys rychle mi zmařila život. Kéž bys raději tehdy, ó smrti, bývala mrtva, příčina takové zkázy. Vždyť koho jsi urvala, víš to? Ten byl paprskem v tmách a vtělenou lahodou pro sluch, jímál nás úžas nad tím, jež náhle rveš nespravedlivě. Záštitou zákonů byl, byl rovněž slávou všech králů, potěchou světa a též byl zrcadlem božského žití. Pevně tkvělo v tom králi, co dovedl zjednat duch lidský; to bylo příčinou však, proč smrt jej odňala trpce: zášť má k bezcenným věcem, však ráda má to, co je cenné. Splnilas krutou smlouvu a dalas mi citelnou ránu, smrti, údělem smutným. Mne zabilas záhubou chotě. Pro mne byl nocí ten den, kdy krutá ho zasáhla rána smrti, a víc než meč mě zranil tenhle ten mlec. Nechť nebesa pláčí i slunce, moře a země, hvězdy, oheň i vzduch, neb věrný mi odchází ženich; radost mám jenom z těla, že se se mnou pohřbeno bylo, do mého lůna že dáno. Jen to mne radosti plní, že jsem dělila takto: já do nebe poslala duši, tělo pak v ochraně mám, je vložiš do klína svého.

Aspoň si v pevném svazku já mrtvého ženicha chovám, který miloval mne a do výše zařiva vznesl. Stále jen o to prosím: měj dobře se, Václave králi, v andělů radostném sboru a v zbožné radosti svatých po všechny věky věkův, amen!

VIDĚNÍ, KTERÉ MĚL PAN JAN,
BRIXENSKÝ BISKUP,
PO SMRTI PANA VÁCLAVA,
ŠESTÉHO KRÁLE ČESKÉHO
A POLSKÉHO

LXXXII

Toho roku, kterého zemřel slavný pan Václav, šestý král český, zjevilo se panu Janovi, někdy brixenskému a bamberskému, jakož i frisinskému biskupovi^{1/}, který býval vždy nejdůvěrnějším kaplanem tohoto krále, ve snu takového vidění: Zdálo se mu totiž, že stojí v oné komnatě, v které král vypustil duši a žalostně oplakává jeho odchod z tohoto světa. A když nejvíce nařikal a plakal, ukázal se mu král s jasnou tváří, ozdoben přeskvlým rouchem, sedě na loži a takto pravil: „Jene, koho hledáš, proč nařikáš?“ A jemu onen dí: „Tvou zábubu smrtelnou, můj pane králi, a nářek lidu tvého oplakávám a nařikaje nařikáti budu, protože jsi zemřel a nám jsi byl odňat.“ A král mu praví: „Ó ubohý, zdaž jsi mně velmi často nečítal v knihách pravé víry tato slova: „Až se budeš pokládati za zhy-

JAK SI TYŽ KRÁL VÁCLAV
JEDNOU POPÁLIL NOHY
ZA POKUTU ZA JAKĚSI
PROVINĚNÍ

LXXXIII

Jednoho dne stál pan Václav, přezbožný král

zřídka kdy struční je řeč, když mluví kdo s tím, kdo mu drahý,

nulého, vzejdeš jako jitřenka a budeš mít důvěru, protože ti bude kynouti naděje, a zakopán bezpečně spáti budeš, a tak v pokoji budeš, aniž tě kdo předěsí, a přemnozí tváří tvé kofiti se budou.“^{2/} To jsi četl, já slyše to jsem si zapamatoval a ty, ač jsi to četl, na to jsi zapomněl.“

Svrchu řečená pak slova král tak jasně vyslovil a ten biskup je s tak velikou dychtivostí pamatoval, že probudiv se opakoval jednotlivá slova bez jakékoli chyby. Dívil se pak nejvíce, zda král, který se mu zjevil, složil ta slova tehdy nově, anebo je snad pronesl podle nějakého výroku Písma svatého. Sám biskup, třebaš byl doktorem církevního práva, nemohl nijak znáti, kde byl onen výrok napsán, protože ho předtím naprosto neznal; konečně vzal knihu konkordancí a tam našel, že svrchu řečený výrok je slovo od slova vyjádřen v jedenácté kapitole knihy Jobovy. Proto uchoval tajemství takového vidění ne jako sen, nýbrž jako jistou známku spásy; a přišed brzy potom na Zbraslav, po pořádku nám vypravoval ono vidění.

^{1/} O něm viz kap. LXVII, pozn. č. 7.

^{2/} Kniha Jobova 11. 18.—19.

český, v domě brněnského měšťana Alrama^{1/} sám s urozenou i ctnostnou paní Eliškou, manželkou pana Veikarda z Polné^{2/}, která byla rovněž dezerou krále Otakara, a hovořil s ní jakožto moudrou ženou důvěrně i laskavě v rozmluvě vzájemného hovoru o jakési věci, která se tehdy projednávala. Když se pak rozmluva tohoto přátelského hovoru trochu protahovala do délky, neboť my to víme a na sobě nacházíme, že

tu král, trpě bolestí nějakého tajného úrazu a nemoha nepohnutě státí v tichém klidu tělesném, střídavě opíral své nohy a zdvíhal od země jednu po druhé: hned totiž natáhl pravou nohu a spustil ji, hned levou. A tak toto časté střídání přílišné výměny, které král stoje tak prováděl nohama, odhalovalo chytré paní, která stála při něm, takřka jistými známkami nějaké bodání skryté trýzně při králi.

Jakmile ona paní uvážila takové věci, znepokojila se v duchu, jakož se i divila a králi takto pravila: „Můj pane králi, zdaž nejste mučen nějakou skrytou bolestí, prosím vás, prozradte mi to; neboť jsem vás, svého pana

krále, věra, předevčírem a dosud vždy viděla státí se vzpřímeným tělem jako dívku s nohama vedle sebe složenýma, nyní však střídavě podpírání vašich boků a měnivě i opětovně vzpřímování ramen naznačuje mi jasnými pokyny, že se změnilo vaše zdraví a také tělesný stav. Nechť neskrývá přede mnou, prosím, můj pan král bolest svou, kterou má, jak ukazuje zřejmý důkaz pozorování.“ Když se pak král snažil jakýmsi vytáčkami vyhýbavě řečí odvrátiti ženskou mysl od otázky tak choulostivé, aby zakryl utrpení, které znal jedině on, nic nepořídil, nýbrž ona opakovala prosbu a vzrušeným naléháním žádala, aby jí pověděl skrytou věc.

Neboť co tajeno bývá, to žena vyzvědět prosí, k jakémukoli činu víc vybízí, v němž se jí brání; tehdy pak žádá tím víc, když pozná, že věc je jí skryta.

Konečně se dala laskavost králova hromaděnými prosbami překonati a obměkčiti, aby odhalil to, co bylo utajeno. Dříve však, než se vyjevilo tajemství královo, zavázal těsnými závazky přísahy svrchu řečenou paní, že to, co si vyžádala pověděti, za života králova žádným způsobem neprozradí svým vyprávněním nikomu ze smrtelníků. Usoudila tedy ta paní, že je dobré zatajiti tajemství královo, a proto slíbila, že to chce ukryti. A tak jí král řekl: „Když jsem seděl včera už na sklonku dne v letní jídelně a stálo u mne převeliké množství šlechticů, přistoupil ke mně, v naději na vyhovění, jeden rytíř s rozrušenou myslí a vyožil přede mnou svou křivdu, kterou nespravedlivě utrpěl; tvrdil, že se mu stalo násilí, a žádal, abych pro takovou stížnost určil soudce k vykonání spravedlnosti. Já však tehdy, zaujat pohodlím vlastní zábavy, nevěnoval jsem pozornost záležitosti stěžujícího si rytíře, stupňoval jsem sklíčenost sklíčeného a zahrnul ho zbytečnými slovy, a tak jsem ho v povznesenosti ducha nechal od sebe odejít zarmouceného ještě ve větším zármutku.

Ale, hle, po uplynutí kratičké chvílky počal zaznívati do mého srdce jakýsi šepot božského napomínání a mně ostřeji domlouvati vnitřním šeptáním velikého kárání, takže jsem začal u sebe v tichu mlčenlivé úvahy uvažovati takové věci: „Koho pak já ze sebe dělám? Nač jsem pyšný? A kdo jsem já? Jistě člověk zrozený z ženy ke krátkému věku, člověk

z hlíny, bláto z bláta, proč tedy sedím s knížaty a držím trůn slávy? Zda proto, abych jen oplýval bohatstvím a rozkošemi, a ne spíše, abych pomáhal sklíčeným v srdci, ujmál se vdov a sirotků^{3/} a neopominul v žádném čase vykonávati soud a spravedlnost.“ A jaká asi mně bude uschována koruna spravedlnosti v onen den od onoho nejspravedlivějšího soudce, když jsem uraženému rytíři, hledajícímu spravedlnost, nejen odepřel vykonati spravedlnost, nýbrž i zahrnuv ho káravými výtkami jsem ho donutil odejiti ode mne naprosto bez práva, a k tomu i dosti tvrdě.

Nyní je jasno, protože se nikoho nebojím a dělám jen to, co je dobré v mých očích, dokud je mi líbo, třebaš to není dovoleno, že to ve mně zeslabuje laskavost soucitné mysli, ničť bázeň Boží a dočista zavírá a zatvrzuje uši k volání chudého: pryč, pryč to ode mne, aby ve mně dlouho nepanovalo tak nezřízené velikášství! V tom tedy vření svých myšlenek rozčilen jsem vstal a zanechav za sebou všechny zavřel jsem dveře a vstoupil sám do ložnice a přiložil hořící svíci, kterou jsem si s sebou přinesl, k obnaženým lýtkům a vypaluje si na pěti místech takřka znamení silně jsem se popálil pro napravení své dokonané mrzkosti a pravil jsem: „Tak, tělo, hoř, abys

^{3/} Spojení v bibli velmi časté, např. 5. kniha Mojžíšova 10. 18.

^{4/} Podobně i toto spojení, např. 1. kniha Mojžíšova 18. 19.